

Nr 162.

Av greve Hamilton, Carl, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av § 24 värnpliktslagen.

Uti proposition nr 220 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga förslag till lag om ändrad lydelse av § 24 värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Propositionen avser sådan ändring i sagda lag, att uttrycklig föreskrift däri införes om skyldighet för *icke vapenför värnpliktig* att i de fall, Konungen prövar erforderligt, tjänstgöra även vid annat truppslag eller i annan tjänst än den vartill han inskrivits eller överförts. Någon motsvarande bestämmelse rörande *vapenför värnpliktig* föreslås däremot icke.

Skulle åt värnpliktslagen givas den avfattning, som i propositionen föreslagits, komme *lagens ordalydelse* uppenbarligen att få den innebörd, att Kungl. Maj:t må i erforderliga fall beordra icke vapenför värnpliktig att tjänstgöra vid främmande truppslag, men att Kungl. Maj:t icke tillerkännes samma befogenhet beträffande vapenför värnpliktig, eller, med andra ord, den föreslagna omformuleringen av § 24 värnpliktslagen komme att verka såsom ett *förbud* mot beordrande av vapenför värnpliktig till varje slags tjänstgöring vid främmande truppslag såväl i fred som i krig.

Kungl. Maj:ts ändringsförslag innebär sålunda en stark inskränkning i den befogenhet, Kungl. Maj:t haft alltifrån lagens tillkomst, såsom den hittills tolkats, en befogenhet, vilken även på senaste tid upprepade gånger begagnats. Av den i propositionen i förebrakta utredningen — särskilt av generalstabschefens däri anförda yttrande — framgår emellertid att den rätt att kommendera även vapenföra värnpliktiga till tjänstgöring vid främmande truppslag, som Kungl. Maj:t allt hittills ansetts hava och obestridd utövat, icke kan utan allvarliga olägenheter avstås. Ja, det förefaller t. o. m. av motiveringen som om det varit även chefens för lantförsvarsdepartementets tanke, att Kungl. Maj:ts rätt att kommendera vapenföra från ett truppslag till ett annat icke kan alldeles undvaras då han (sid. 10) berör att »viss utbildning *regelmässigt* måste förläggas till mer än ett truppförband». Under sådana

förhållanden torde den föreslagna lagparagrafen, åt vilken givits en form, som måste anses innebära förbud för sådana kommenderingar för framtiden, icke kunna anses lämplig.

I själva verket förekomma kommenderingar av värnpliktiga från ett truppslag till ett annat i ganska stor omfattning. Såsom exempel på — om man så vill uttrycka sig — regelmässigt återkommande dylika kan, utöver det av departementschefen angivna exemplet, anföras: Kommendering från olika truppslag till s. k. *kommissarieskolor*, sammandragna vid visst truppslag, kommendering av trängen i förvaltningstjänst tilldelade värnpliktiga till *förplägnadsskolor*, i flera fall förlagda vid ett infanteriregemente, kommendering av särskilt utvalda värnpliktiga ur olika truppslag till *velocipedordonnansskolor*, förlagda till det truppförband vederbörande arméfördelningschef bestämmer o. s. v.

Men icke mindre nödvändiga än de regelmässigt återkommande kommenderingarna äro sådana, som kunna anses vara av mera tillfällig natur. Till dylika kunna räknas de kommenderingar, som vid fälttjänstövningar äga rum från ett truppslag till ett annat, t. ex. till infanteriet av spaningsryttare från kavalleriet och av kuskar från trängen. På nyligen gjorda kommenderingar i stor omfattning av sådant slag lämna de av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifterna för förra årets stora fälttjänstövningar exempel.

Såsom ett annat exempel på sådan kommendering av tillfällig art kan anföras, hurusom år 1911 en del träng-beväring inom II arméfördelningen med anledning av barnförlamningsepidemi beordrades att under repetitionsövningarna tjänstgöra vid vissa infanteriregementen. I ännu större omfattning förekommo kommenderingar till främmande truppslag under en följd av år närmast efter antagandet av 1901 års härordning, i det att de värnpliktige, vilka inom VI arméfördelningsområdet uttagits till fästningsartilleriet, vapenövades vid infanteriet, »såsom infanterivärnpliktige».

De anförda exemplen torde till fyllest ådagalägga icke blott att Kungl. Maj:t, enligt den tolkning, som värnpliktslagen allt hittills fått, *har* rätt att kommendera värnpliktiga från ett truppslag till ett annat, utan även att denna rätt icke utan allvarliga olägenheter kan avhändas Kungl. Maj:t. Då härtill kommer, att icke ens något försök gjorts att framställa denna rätt såsom på något sätt förgriplig gent emot de värnpliktiges berättigade intressen eller av andra skäl obehörig, så må det väl förefalla i hög grad olämpligt, att nu kringskära denna rätt, så mycket mer som den i § 33 värnpliktslagen Kungl. Maj:t tillerkända rättigheten att i särskilda fall *överföra* värnpliktig från ett truppslag till ett annat — i vilken rätt ingen ändring ifrågasättes — är långt

mer vittgående än kommenderingsrätten och kan leda till den längre fredstjänstgöring, som är gällande för vissa truppslag.

Därest den nuvarande bestämmelsen uti § 24 värnpliktslagen någon varit avsedd att innebära sådan begränsning av Kungl. Maj:t kommenderingsrätt, som chefen för lantförsvarsdepartementet gjort gällande, borde detta framgå av paragrafens motivering i förslaget till 1885 års värnpliktslag. I dessa motiv finnes intet särskilt angivet rörande ifrågasvarande paragraf, men motiven hänvisa till 1882 års av särskilda kommitterade utarbetade härordningsförslag, på vilket förslag 1885 års värnpliktslag är byggd. Rörande § 24 värnpliktslagen angives i berörda förslag (motiven sid. 168) följande: »I ändamål att i början av art. V införa en allmän bestämmelse om värnpliktigs tjänstgöringskyldighet har kommittén i § 24 stadgat, att värnpliktig är skyldig tjänstgöra vid det vapen, i vilket han inskrives». Denna motivering synes icke giva något stöd för den uppfattning om den nuvarande paragrafens innebörd, som kommit till uttryck i propositionen.

I det föregående har frågan skärskådats huvudsakligen ur *fredstjänstgöringens* synpunkt. Men liksom behovet att kommendera värnpliktiga från ett truppslag till ett annat i fred starkast framträder vid de övningar, som i eminentaste grad äro en förberedelse för kriget, nämligen vid de i större omfattning utförda fälttjänstövningarna, så är det uppenbart, att i *krig* måste oupphörligt framträda behov av att kunna kommendera värnpliktiga till tjänstgöring även vid annat än eget truppslag. Någon hänsyn härtill synes icke hava tagits vid den nu föreslagna lagtextens formulering. Denna gör nämligen ingen skillnad på fredstjänstgöring och krigstjänstgöring. Antages förslaget kommer det att verka såsom förbud för Kungl. Maj:t även att i krig kommendera vapenföra värnpliktiga från ett truppslag till ett annat. Men att ett sådant förbud skulle kunna medföra högst ödesdigra konsekvenser och icke utan våda för rikets försvar under alla förhållanden respekteras torde ligga i öppen dag. Exempelvis skulle det ju i krig kunna inträffa, att brist på läkare uppkomme vid ett truppslag, under det att vid ett annat finnes överskott på värnpliktiga läkare. Vid fästningsförsvaret skulle man genom detta förbud vara förhindrad att ersätta bortskjutna hantlangare vid artilleriet med infanterister o. s. v. Det säger sig själft, att det icke kan vara lämpligt att åt värnpliktslagen giva en avfattning som blir till hinder för att i dylika fall använda vare sig läkare eller annan värnpliktig personal, varhelst försvarets intressen så kräva.

Genom värnpliktslagens § 33 finnes ingen dylik *kommenderingsrätt* tillerkänd Konungen, ty denna paragraf berör tydligen en helt annan rätt, nämligen att *överflytta* värnpliktiga från ett truppslag till annat.

Då det väl knappast är tänkbart, att man vid värnpliktslagens stiftande avsett att förbjuda de värnpliktiges användning vid annat än eget truppslag *i krig*, då vidare denna *kommenderingsrätt* icke beröres i § 33 — där enligt motiven till lagen Konungen tillerkännes viss *överblyttningsrätt* »för tillgodoseende av de kraf, som mobiliseringen framställer» — så synes lagstiftaren uppenbarligen hava ansett, att § 24 värnpliktslagen icke lade hinder i vägen härför. Men, då i sistnämnda paragraf ingen åtskillnad göres mellan värnpliktigs tjänstgöringsskyldighet i krig och i fred, så synes lagstiftaren också hava ansett, att den värnpliktige kunde och borde kunna i fred likaväl som i krig kommenderas till tjänstgöring vid annat än eget truppslag.

På till synes synnerligen vägande skäl har chefen för generalstaben i sitt i propositionen anförda yttrande gjort sig till tolk för den uppfattningen, att ifrågakvarande kommenderingsrätt måste anses själffallen, men å andra sidan framhållit, att *om* den lagtolkning, vilken numera omfattats av chefen för lantförsvarsdepartementet, skulle tillerkännas vitsord, *då* vore lagändring givetvis erforderlig. Att denna lagändring i så fall ovillkorligen behövde omfatta vapenföra såväl som icke vapenföra värnpliktiga framgår med all önskvärd tydlighet av yttrandet i övrigt.

Såsom av det ovan anförda framgår, torde Kungl. Maj:ts rätt att kommendera värnpliktiga — vapenföra såväl som icke vapenföra — från ett truppslag till ett annat vara dels *oavvisligen nödvändig*, dels också *redan nu befintlig*. Men, då Kungl. Maj:t själv genom den nu framlagda propositionen kan anses hava förklarat, att denna rätt icke längre förefinnes, så torde det vara nödvändigt, att genom lagändring tillerkänna Kungl. Maj:t denna rätt i den utsträckning den hittills haft — icke, såsom föreslagits, begränsad till enbart de icke vapenföra.

Jag får därför hemställa, att Riksdagen, under förklaring att Kungl. Maj:ts proposition ej kan i oförändrat skick antagas, måtte besluta att § 24 värnpliktslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 24.

Värnpliktig är skyldig att tjänstgöra vid det truppslag av hären eller uti den tjänst vid flottan, vartill han inskrivits eller överförs, ävensom i de fall, Konungen prövar erforderligt, även vid annat truppslag eller i annan tjänst.

Stockholm den 28 april 1913.

Carl Hamilton.